

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ การศึกษาแนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต พบว่า ปรัชญาการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานและปัญหาทางสังคม เช่น เรื่องสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรม ต่อมาการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเมือง การปกครอง การบริหารอย่างมีระบบแบบแผน โดยยึดเอาวิธีการของปรัชญาเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อศึกษาลึกลงไปถึงความรู้หลักอันเป็นสัจจะของการเมือง เราจึงเรียกว่าปรัชญาการเมือง มีความแตกต่างจากแนวคิดทางการเมือง ซึ่งต้องอาศัยอิทธิพลจากปัจจัยของสภาพของสังคม และสถานการณ์ทางการเมืองหรือสภาพของสังคมที่เกิดขึ้นมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาหรือหลักปฏิบัติของคนในสังคม

ปรัชญาการเมืองของเพลโต ก่อรูปแนวคิดขึ้นจากสภาพความปั่นป่วนทางการเมืองของเอเธนส์ และสภาพแวดล้อมทางครอบครัวที่อยู่ในสังคมชั้นสูง ซึ่งเขาได้รับการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของสำนักต่างๆ ในยุคกรีกโบราณ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของโสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามและหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาและคุณธรรมของมนุษย์และสังคมการเมือง มาประยุกต์เป็นฐานแนวคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการอธิบายและนำเสนอตามวิธีการทางปรัชญาของเพลโต อุดมรัฐของเพลโตเป็นสังคมที่ดีตามอุดมคติที่พึงปรารถนาและดีที่สุดตามทัศนะของเพลโต มีจุดหมายทางการเมืองคือความยุติธรรม (Justice) ซึ่งความยุติธรรมตามทัศนะของไม่ได้หมายถึงข้อกฎหมายหรือสิทธิ แต่หมายถึงหลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์คัดเลือกตามไตรลักษณ์ะจิตของมนุษย์ ได้แก่ วิทยญาณภาคเหตุผล วิทยญาณภาคน้ำใจ และวิทยญาณภาคตัณหา เพลโตแบ่งพลเมืองในรัฐเป็น ๓ ชั้นขึ้นตามลักษณะของจิต วิทยญาณ คือ ๑) วิทยญาณภาคเหตุผล ผู้ที่มีจิตลักษณะรักความรู้ รักเหตุผล ก็คือชนชั้นนักปกครอง ๒) วิทยญาณภาคน้ำใจ ผู้ที่มีจิตลักษณะรักเกียรติก็คือชนชั้นผู้พิทักษ์ และ ๓) ซึ่งผู้ที่มีจิตลักษณะรักในกามสุขก็คือชนชั้นพลเมือง ความยุติธรรมในตัวบุคคลจะเกิดขึ้นได้เมื่อจิตวิทยญาณทั้งสามภาค

ทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสมกลมกลืนกัน และความยุติธรรมในรัฐเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อชนชั้นทั้งสาม ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมและไม่ก้าวก่ายกัน ความสุขสังคมจะมีได้ต่อเมื่ออยู่บนสังคมที่มีความกลมกลืนและเที่ยงธรรม

สังคมอุดมคติ หรือรัฐที่ดีสมบูรณ์แบบต้องมีราชาปราชญ์ (Philosopher King) เป็นผู้ปกครองสังคม ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพที่ดีและจิตใจที่แจ่มใสเบิกบาน พร้อมทั้งคุณธรรมทั้ง ๔ ได้แก่ ปัญญา ความกล้าหาญ รู้จักประมาณ และความยุติธรรม เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดที่ทำให้สังคม มีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง นักปกครองจะต้องเป็นนักปรัชญาผู้มีความรู้ และมีควมรอบรู้ในศิลปะการปกครองอย่างแท้จริง ราชาปราชญ์และชนชั้นปกครองในสังคมของเพลโตมาจากการศึกษา กล่าวคือ การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างความเที่ยงธรรมในการแบ่งชนชั้น และสร้างราชาปราชญ์มาปกครองสังคม โดยจัดระบบการศึกษาออกเป็น ๓ ชั้น ได้แก่ ๑) ชั้นต้น เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒) ชั้นกลางเป็นการศึกษาเพื่อผลิตคนสู่อาชีพชั้นสูง เป็นการศึกษาเพื่อ มุ่งผลิตคนสู่ข้าราชการ ทหาร และ ๓) ชั้นสูง เป็นการศึกษาเพื่อเป็นปราชญ์ผู้ปกครอง ในสังคม อุดมคติของเพลโต ราชาปราชญ์และชนชั้นผู้พิทักษ์ เป็นชนชั้นที่ถูกควบคุมไม่ให้มีทรัพย์สินส่วนตัวและเรื่องการเมืองการปกครอง เพราะเพลโตเชื่อว่า ทรัพย์สินส่วนตัวเป็นต้นเหตุที่จะเป็นต้นเหตุของการแย่งชิงและขัดแย้งในสังคม ส่วนควบคุมเรื่องการเมืองการปกครอง เพราะอุทิศตนในการทำงานเพื่อ รัฐไม่เป็นไปอย่างเต็มที่ และเพื่อควบคุมปริมาณของประชากรในรัฐ เพลโตให้ความสำคัญกับ ระบบอภิชนาธิปไตยที่เป็นระบบการปกครองที่ใกล้เคียงกับอุดมรัฐมากที่สุด เพราะอำนาจการ ปกครองจะตกอยู่กับคนชนชั้นนักปราชญ์เพียงกลุ่มเดียว ลักษณะสังคมของเพลโตจึงเป็นสังคม นิยม แต่เป็นสังคมนิยมที่เป็นไปเพื่อการเมือง ศิลธรรม และการศึกษา ส่วนสังคมนิยมทาง เศรษฐกิจนั้นถูกนำมาใช้กับชนชั้นปกครองและชนชั้นผู้พิทักษ์ สังคมอุดมคติของเพลโตเป็นสังคม ปลายปิด คือมีรูปแบบจำกัดตายตัวและแน่นอนไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้อีก

๕.๑.๒ การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ พบว่า แนวคิดทางการเมือง ของพุทธทาสภิกขุ มีพื้นฐานของแนวคิดมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีอิทธิพล ต่อการก่อรูปแนวคิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางจิตใจ ประกอบกับพื้นฐานในครอบครัวที่สงบสุขและเคร่งครัดในการนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทมา

ตั้งแต่วัยเยาว์ และได้รับเป็นการหล่อหลอมความคิดต่างๆ ทำให้ท่านสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา อย่างจริงจัง และยังมีความรู้รอบด้าน ทั้งศาสนาวิทยา ปรัชญา วิทยาศาสตร์และโบราณคดี

พุทธทาสภิกขุสนใจศึกษาศาสตร์ต่างๆ ทั้งตะวันออกและตะวันตก แนวคิดทางการเมืองของท่านจึงเป็นลักษณะการนำมาประยุกต์กับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยท่านอธิบายความหมายของการเมืองคือ ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกัน หมายถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องทำไปเพื่อประโยชน์ของของคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และทำหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์และมีความผาสุก ท่าน ธรรมก็คือความสงบสุขปราศจากกิเลส ความไม่เห็นแก่ตัว ทั้งสองคำจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออก พุทธทาสภิกขุจึงให้คำจำกัดความว่า ธรรมะก็คือ การเมือง การเมืองก็คือธรรมะ การเมืองที่บริสุทธิ์ก็คือ การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ด้วยกันอย่างผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ พุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ในสภาวะธรรมชาตินั้นมีความสมดุลอยู่แล้ว สรรพสิ่งดำรงอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่ปัญหามาเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มาฝ่าฝืนกฎของธรรมชาติ ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ โดยการกอบโกยกักตุนส่วนเกินทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ โดยเฉพาะความอยุติธรรมในสังคม ท่านเชื่อว่าความยุติธรรมในสังคมจะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ท่านจึงได้เสนอความคิดเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” อันเป็นสังคมอุดมคติของท่าน เพื่อแก้ไขปัญหของสังคมมนุษย์ โดยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตไปตามกฎของธรรมชาติ ไม่กอบโกยส่วนเกิน เมื่อไม่กอบโกยส่วนเกิน ความเมตตากรุณา ก็จะเกิดขึ้น ทุกคนจะแบ่งปันไว้เพื่อเลี้ยงตน ที่เหลือเป็นส่วนเกินก็ให้แก่สังคมธัมมิกสังคมนิยมที่ประกอบด้วยธรรม เป็นระบอบที่ถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลักอันประกอบด้วยธรรม

ธัมมิกสังคมนิยมมีผู้ปกครองหรือผู้นำรัฐที่ปกครองรัฐโดยใช้รูปแบบที่เป็นธรรมราชา ซึ่งเป็นการปกครองที่มีผู้นำที่ตัดสินใจเพียงผู้เดียว ซึ่งพุทธทาสภิกขุให้เหตุผลว่าเป็นการปกครองที่ใช้อำนาจในการตัดสินใจได้รวดเร็ว ไม่ชักช้า มีประสิทธิภาพ ท่านจึงเสนอว่ารูปแบบการปกครองทางการเมือง ควรเป็นรูปแบบเผด็จการโดยธรรม ซึ่งจะเป็นรูปแบบการปกครองที่ทันเหตุการณ์ในยุคที่เหตุการณ์บ้านเมืองอยู่ในยุคเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งใช้เวลาที่สั้นและกระชับ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือประชาชนในรัฐอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก และท่านได้ปฏิเสธระบอบประชาธิปไตย ที่มีการตัดสินใจจากหลายๆ คน และมองว่า ถ้า

ประชาธิปไตยไม่มีธรรมชาติแล้ว ถือได้ว่าเป็นการปกครองที่เลวที่สุด ท่านได้ประกาศชัดเจนว่า รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด คือการปกครองแบบระบอบสังคมนิยม

๕.๑.๓ เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโต กับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ พบว่า

ผลการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโต กับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุมีลักษณะที่เหมือนกันคือ เป็นสังคมนิยมอุดมคติ มีเป้าหมายทางการเมือง หลักของประโยชน์สุขให้กับสังคมและคนหมู่มาก สังคมที่ดีงาม ใช้คุณธรรมและศีลธรรมเป็นรากฐานในการกำหนดคุณค่าและ ใช้ชีวิตที่สอดคล้องสมดุสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม และอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ โดยมีผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมกำหนดการดำเนินชีวิตของคนในสังคม อุทิศตัวและทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของสังคม มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการตัดสินใจ และต้องมีสุขภาพที่แข็งแรงและจิตใจแจ่มใสเบิกบาน พุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญกับผู้ปกครองที่มีศีลธรรม ผู้ปกครองที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติ และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับของสาธารณะชน ทั้งสองท่านปฏิเสธการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเพลโตเชื่อว่า คนเราไม่ได้ถูกสร้างมาให้ทัดเทียมกัน การปกครองหรือการเมืองเป็นศิลปะ ซึ่งคนจำนวนน้อยที่มีคุณสมบัติทางด้านความเฉลียวฉลาดเท่านั้นเรียนรู้ และพุทธทาสภิกขุเห็นว่า ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบที่ส่งเสริมให้แต่ละคนทำตามกิเลสของตนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเอาเปรียบและการขัดแย้งกัน เป็นเหตุของการเกิดปัญหาในสังคมการเมืองเป็นรูปแบบสังคมนิยมอุดมคติ ที่ต้องการฝึกฝนให้พลเมืองซื่อตรงและประกอบด้วยคุณงามความดี เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างแท้จริง ความเท่าเทียมและความเสมอภาคในสังคมเกิดขึ้นโดยโดย ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือความเห็นแก่ตัวและค่านิยมในตัวของคนเป็นต้นเหตุสำคัญที่จะทำให้เกิดปัญหาในสังคม สิ่งที่ต้องทำให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมในสังคม โดย การมองว่าทุกคนเป็นเสมือนเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย จะอยู่ด้วยกันอย่างมีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเพลโต กับแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ พบว่าแตกต่างกันคือ ปรัชญาการเมืองของเพลโต ไม่ได้มีรากฐานจาก โลกแห่งความเป็นจริงใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์แบบอุปมาน และวิภาษวิธีคือการโต้แย้งด้วยเหตุผล ซึ่งพิสูจน์กัน

ไม่ได้ และไม่ใช่วิทยาการแบบวิทยาศาสตร์ ถ้ายึดกันได้เพียงในหมู่นักปราชญ์เท่านั้น การกำหนดคุณค่าทางจิตวิญญาณของมนุษย์และการแบ่งชนชั้นตามทัศนะของเพลโตจึงเชื่อถือเชื่อถือไม่ได้ แตกต่างจากแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ที่มีเป้าหมายต้องการให้สังคมอยู่กันแบบสอดคล้องแบบธรรมชาติตามความเป็นจริง เน้นการสอนให้มนุษย์รู้จักเสียสละแบ่งปัน ไม่ให้กักตุนส่วนเกิน กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่สอดคล้องเกื้อกูลกับธรรมชาติ การผลิตไม่ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ การบริโภคก็มุ่งบริโภคโดยรู้จักโดยความประมาณ แบ่งปันผลผลิตด้วยความเป็นธรรม การปกครองของทั้งสองท่านมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ เพลโตมีรูปแบบการปกครองที่เป็นเผด็จการ เพราะเพลโตสร้างทฤษฎีทางการเมืองขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาและให้ความสำคัญต่อชนชั้นผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว เป็นรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ ที่ปกครองและให้อำนาจผูกขาดแก่คนเพียงกลุ่มเดียว พุทธทาสภิกขุยอมรับในการใช้วิธีเผด็จการของธรรมราชา เพราะมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานเพื่อความรวดเร็วในการพัฒนาสังคมการเมือง เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในสังคมเป็นที่ตั้ง ในกรอบแนวคิดของการคัดเลือกเพื่อให้ได้มาของผู้ปกครองนั้น ใช้การศึกษาเป็นตัวคัดกรองราชปราชญ์ แต่พุทธภิกขุใช้กระบวนการที่มีมหาชนเป็นผู้คัดเลือก แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการปกครอง เพลโตยกย่องระบอบอภิชนาธิปไตยที่ใกล้เคียงกับการปกครองในอุดมรัฐมากที่สุด แตกต่างจากพุทธทาสภิกขุไม่เน้นระบอบการปกครองใด เพียงให้ผู้ปกครองที่มีธรรมเป็นผู้ปกครอง เพื่อประโยชน์ของประชาชนได้ปกครองที่ตั้ง อุดมรัฐของเพลโตเป็นสังคมนิยมอุดมคติ เป็นลักษณะรูปแบบของคอมมิวนิสต์แบบโบราณ ที่ให้ประชาชนในสังคมถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันแบบสังคมนิยม ความเท่าเทียมและเสมอภาคหมายถึงการที่พลเมืองทำงานตามหน้าที่ของตนตามชนชั้นนั้นๆ โดยไม่ก้าวล่วงในหน้าที่ ส่วนพุทธทาสภิกขุมีทัศนะที่เชื่อตามหลักการของพระพุทธศาสนา โดยเห็นว่า การแบ่งชนชั้น เป็นเหตุของการขัดแย้งในสังคม ทุกคนมีความเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิดเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่สิ่งที่ทำให้ไม่เท่าเทียม คือ ผลกรรม หรือการกระทำของแต่ละคนที่ได้ก่อขึ้น ธรรมิกสังคมนิยมของพุทธทาสเป็นแนวคิดทางการเมืองเป็นระบบบูรณาการที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยดีและสอดคล้องกับสิ่งรอบตัว คือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคมจะต้องเกื้อกูลกัน แตกต่างแนวคิดของกับเพลโตที่มุ่งแต่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมเท่านั้น ธรรมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุ มีแนวคิดที่ขัดแย้งกับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน คือ เพราะเกิดขึ้นจากความขัดแย้ง ไม่เป็นสังคมที่สมบูรณ์ เป็น

การต่อสู้ระหว่างชนชั้นทุนนิยม กับชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ใช้แรงงาน การเปลี่ยนแปลงต้องอาศัย การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพโดยวิธีการที่รุนแรง

จุดเด่นแนวคิดของทั้งสองท่านคือ มีแนวคิดทางการเมืองที่มองสังคมและแก้ไขปัญหา ของสังคมแบบพัฒนาการ คือสังคมต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม และเป็นมิติใหม่ที่เป็นระบบ จริยธรรมทางสังคม คือสังคมที่มีรากฐานทางศาสนา และสังคมนิยมแบบ “อุดมรัฐ” ของเพลโต และ “ล้มเลิกสังคมนิยม” ของพุทธทาสภิกขุ ต่างให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนบุคคลไปจนถึงสังคม หรือชุมชนเช่นกัน และเน้นการเสียดสละส่วนตัวเองประการเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ได้แก่ การเจียดจ่ายแก่สังคม เพื่อให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว

ส่วนจุดด้อยในแนวคิดของทั้งสองท่าน คือ ทฤษฎีการเมืองของเพลโต เกิดขึ้นโดยการใช้ความคิดเอาเอง มิได้มีรากฐานมาจากโลกแห่งความเป็นจริง รัฐในอุดมคติของเขาจึงเกิดขึ้นมา จากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยการใช้การศึกษา แบบอุปมาน (Deductive) หรือลงความเห็นแบบตรรกะ และวิภาษวิธี (Dialectic) หรือการโต้แย้ง ด้วยเหตุผล ซึ่งความรู้จะถ่ายทอดกันได้เฉพาะหมู่นักปราชญ์เพียงไม่กี่คนเท่านั้น พิสูจน์กัน ไม่ได้แบบวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีของเขาจึงถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนความเชื่อ หรือนำมาวิเคราะห์ แนวโน้มต่างๆ และสร้างระบบการเมืองกับเป้าหมายทางการเมืองใหม่ๆ อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีของเพลโตเป็นสิ่งที่มียูอยู่ในด้านความคิดเท่านั้น ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง ความรู้ที่ได้มาจึงพิสูจน์ ไม่ได้ว่าจริงหรือเท็จ ส่วนพุทธทาสภิกขุ มีหลักการที่ยอมรับเพียงด้านเดียว คือเรื่องแนวคิดวิธี เผด็จการโดยธรรม ที่ดูเป็นจุดด้อยที่พุทธทาสภิกขุมีอยู่ในระบบแนวคิดทางการเมือง ท่านไม่ยอมรับคือ เรื่องประชาธิปไตยแบบคนหมู่มาก และมีความเป็นอุดมคติมากเกินไป ซึ่งในทางปฏิบัติอาจ เป็นไปไม่ได้ได้เลยเช่น เรื่อง เรื่องเผด็จการโดยธรรม โดยการปกครองเพียงคนๆ เดียว ซึ่งในโลก แห่งความจริงแล้ว ผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติเช่นนี้หายากมาก

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบแนวทางสำคัญถือเป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาปัญหาของสังคมการเมืองออกเป็น ๒ ประการ ได้แก่

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

จากผลการศึกษาวิจัยทำให้สามารถเสนอแนวความคิดเพื่อพัฒนาระบบทางการเมืองการปกครองที่มีต่อสังคมไทยได้เป็นรายชื่อ ดังนี้

๑. การประยุกต์ใช้แนวคิดทางการเมืองในประเทศไทยนั้น อุดมรัฐ และธัมมิกสังคมนิยม เป็นสังคมนิยมอุดมคติที่เน้นคุณธรรมและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาสำหรับผู้ปกครอง หรือผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะ จึงทำให้การเมืองระบบนั้นๆ เป็นการเมืองที่ประกอบไปด้วยธรรม เป็นแนวคิดทางการเมืองที่เน้นการพัฒนาจิต สังคมไทยต้องส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่องการเมืองการปกครองอย่างจริงจัง แก่ประชาชนที่ถูกต้องตามหลักการปกครอง

๒. สังคมไทยต้องหมั่นพัฒนารูปแบบการเมืองการปกครอง ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก และต้องให้เสรีภาพแก่ประชาชนทางการเมืองแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์การบริหารจัดการให้ถูกต้อง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑. การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเรื่อง “ชนชั้น” ตามทัศนะของเพลโต กับของศาสนาฮินดู

๒. การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมสังคมของท่านพุทธทาสภิกขุ กับสังคมยูโทเปีย (Utopia) ของโทมัส มอร์

๓. การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโต กับมหาตมะ คานธี

